

Град Ниш
Универзитет у Нишу
Православна Епархија нишка
Нишки културни центар

The Days of St. Emperor Constantine and Helena

NIŠ AND BYZANTIUM

TWENTY THIRD INTERNATIONAL SYMPOSIUM

NIŠ, 3 – 5 JUNE 2024

**THE COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS
XXIII**

Editor

MIŠA RAKOCIJA

NKC

Niš, 2025

Дани Св. цара Константина и царице Јелене

НИШ И ВИЗАНТИЈА

ДВАДЕСЕТ ТРЕЋИ МЕЂУНАРОДНИ
НАУЧНИ СКУП

НИШ, 3 - 5. ЈУН 2024.

ЗБОРНИК РАДОВА
XXIII

Уредник
МИША РАКОЦИЈА

НКЦ

Ниш, 2025.

Издавачи

ГРАД НИШ
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВОСЛАВНА ЕПАРХИЈА НИШКА
НИШКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

За издаваче

Градоначелник
ДРАГОСЛАВ ПАВЛОВИЋ

Ректор Универзитета у Нишу
Проф. др ЈОВАН СТЕПАНОВИЋ

Митрополит нишки
ГОСПОДИН АРСЕНИЈЕ (ГЛАВЧИЋ)

Нишки културни центар-директор
СРЂАН САВИЋ

Организациони одбор и редакција

- Митрополит нишки Господин Арсеније
- ректор др Јован Степановић
- градоначелник Драгослав Павловић
- Лука Гашевић, заменик градоначелника, председник
- Сузана Јовановић, управа за културу
- Академик др Љубомир Максимовић
- Академик др Вера Битракова Грозданова
- Академик др Миодраг Марковић, подпреседник САНУ
- Академик др Драган Војводић
- др Вујади Иванишевић, доп. члан САНУ
- др Миша Ракоција
- др Ђордана Тровабене
- др Каролин С. Снајвли
- др Александар Кадијевић
- др Елизабета Димитрова
- др Јоанис Сисиу
- др Хранислав Анђелковић
- др Франц Цурк
- др Атанасиос Семоглу
- Академик др Иванка Гергова
- др Јанис Д. Варалис
- др Марта Нађ
- др Срђан Пириватрић
- др Бојана Крсмановић
- др Ирена Оретскаја
- Милица Тодоровић
- Јован Мандић
- др Ирена Љубомировић
- др Јасмина Шаранац Стаменковић
- др Миомир Васов
- др Небојша Станковић
- Надежда Ракоција
- Јеромонах Игњатије (Урош Ђорђевић)
- др Марко Фасолио

- др Јасмина Ћирић
- Маја Миљковић (координатор)
- свештеник Александар Ђорђевић, Епархија нишка (координатор)
- Александра Голубовић, ректорат
- Редакција
- Митрополит нишки Господин Арсеније
- Академик др Ренате Пилингер
- Академик др Љубомир Максимовић
- др Миодраг Марковић
- др Драган Војводић
- др Вујади Иванишевић
- др Миша Ракоција
- др Грем Џонс
- др Ларс Рамсколд
- др Јоанис Сисиу
- др Георги Геров
- др Иван Стевовић
- др Александар Кадијевић
- др Елизабета Димитрова
- др Радивоје Радић
- др Каролин С. Снајвли
- др Светла Петрова
- др Надежда Гавриловић Витас
- др Јанис Д. Варалис
- проф. др Јован Пурић, СПЦ
- др Срђан Пириватрић
- др Ариадна Воронова
- др Атанасиос Семоглу
- др Ана Захарова
- др Ирена Љубомировић
- Ђакон др Ивица Чаировић
- др Анђела Гавриловић
- др Јасмина Шаранац Стаменковић (секретар)
- др Горан Милосављевић, директор ТОН
- др Ненад Радуловић, Филозофски факултет Ниш

САДРЖАЈ

<i>Ненад Радуловић, Ирена Љубомировић</i>	ОД ВИЗАНТИОНА, ПРЕКО КОЛОНИЈЕ АНТОНИНЕ ДО КОНСТАНТИНОПОЉА – ГРАДИТЕЉСКА ДЕЛАТНОСТ СЕПТИМИЈА СЕВЕРА И КОНСТАНТИНА	
<i>Nenad Radulović, Irena Ljubomirović</i>	FROM BYZANTION, THROUGH COLONIA ANTONINA AND ALL THE WAY TO CONSTANTINOPLE: THE ARCHITECTURAL ACTIVITIES BY SEPTIMIUS SEVERUS AND CONSTANTINE	29 – 36
<i>Jasmina Šaranac Stamenković</i>	IN PRAISE OF THE CAPITAL – PSELLOS’ IMPERIAL SPEECH TO ROMANOS IV DIOGENES	
<i>Јасмина Шаранац Стаменковић</i>	ПОХВАЛА ПРЕСТОНИЦИ – ПСЕЛОВ ЦАРСКИ ГОВОР РОМАНУ IV ДИОГЕНУ	37 – 44
<i>Миша Ракоција</i>	СВЕ ТВРЂАВЕ И САКРАЛНА ТОПОГРАФИЈА ГРАДА НИША ОД IV ДО XV БЕКА	
<i>Miša Rakocija</i>	ALL FORTRESSES AND SACRAL TOPOGRAPHY OF THE CITY OF NIŠ FROM THE 4 TH TO THE 15 TH CENTURY	45 – 74
<i>Nicolas Beaudry, Albena Milanova</i>	ZALDAPA’S BASILICA 2 AND THE CHRISTIAN FABRIC OF A CONSTANTINIAN CITY	
<i>Никола Бодри, Албена Миланова</i>	БАЗИЛИКА 2 У ЗАЛДАПИ И ХРИШЋАНСКИ РАЗВОЈ ЈЕДНОГ КОНСТАНТИНОВОГ ГРАДА	75 – 92
<i>Svetla Petrova</i>	EARLY CHRISTIAN BASILICA ARCHITECTURE BETWEEN THE MIDDLE STRYMON AND MIDDLE MESTOS (Overview review)	
<i>Светла Петрова</i>	РАНОХРИШЋАНСКА БАЗИЛИЧНА АРХИТЕКТУРА ИЗМЕЂУ СРЕДЊЕГ СТРИМОНА И СРЕДЊЕГ НЕСТА (Прелиминарни преглед)	93 – 120
<i>Irina Oretskaia</i>	MINIATURES OF THE TETRAEVANGELION (ST. PETERSBURG, NATIONAL LIBRARY OF RUSSIA, GR. 220): AN ATTEMPT OF ATTRIBUTION	
<i>Ирина Оретскаја</i>	МИНИЈАТУРЕ ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉА (САНКТ ПЕТЕРБУРГ, РУСКА НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА, ГРЧ. 220)	121 – 138
<i>Ιωάννης Σίστου</i>	ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΩΤΕΡΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΚΛΙΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΓΥΡΩΝ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	
<i>Ιоаннис Сисιу</i>	ФИГУРЕ ДОЊЕ ЗОНЕ ЈУЖНОГ БРОДА ЦРКВЕ СВЕТИХ АНАРГИРА У ΚΑΣΤΟΡΙЈИ	139 – 156
<i>Дарко Николовски</i>	ЦИЛУСОТ НА СВ. ДИМИТРИЈ ВО МАНАСТИРСКАТА ЦРКВА СВ. ДИМИТРИЈ ВО ВЕЛЕС	
<i>Darko Nikolovski</i>	THE CYCLE OF ST. DEMETRIUS IN THE MONASTIC CHURCH OF ST. DEMETRIUS IN VELES	157 – 180
<i>Анђела Гавриловић</i>	ПРОГРАМСКИ КОНТЕКСТ СЦЕНЕ СРЕТЕЊА У ЦРКВИ БОГОРОДИЦЕ ОДИГИТРИЈЕ У ПЕЊКОЈ ПАТРИЈАРШИЈИ	
<i>Anđela Gavrilović</i>	THE PROGRAMMATIC CONTEXT OF THE SCENE OF PRESENTATION OF CHRIST TO THE TEMPLE IN THE CHURCH OF THE MOTHER OF GOD HODEGETRIA IN THE PATRIARCHATE OF PEĆ	181 – 198

<i>Tatjana Starodubcev</i>	СУОЧАВАЊЕ СА НОВИМ ОКОЛНОСТИМА. ПОРТРЕТ МИРЈАНИНА У ПРИПРАТИ ЦРКВЕ БАВЕДЕЊА У НОВОЈ ПАВЛИЦИ FACING NEW CIRCUMSTANCES: PORTRAIT OF A LAYMAN IN THE NARTHEX OF THE CHURCH OF THE PRESENTATION OF THE VIRGIN IN NOVA PAVLICA	199 – 218
<i>Branislav J. Cvetković</i>	THE NARTHEX IN RAVANICA AND ROMYLOS THE BLESSED	
<i>Бранислав Ј. Цветковић</i>	РАВАНИЧКА ПРИПРАТА И ПРЕПОДОБНИ РОМИЛ	219 – 240
<i>Јеромонах Игњатије Ђорђевић</i>	АУТОРСКИ РУКОПИС СЛИКАРА	
<i>Hieromonk Ignjatije Đorđević</i>	AUTHOR'S MANUSCRIPT OF THE PAINTER	241 – 246
<i>Miguel Gallés</i>	SEVEN SNAKES: UNPUBLISHED 19 TH CENTURY BAPTISM OF CHRIST ICON OF THE TRYAVNA SCHOOL IN BULGARIA	
<i>Мигел Галес</i>	СЕДАМ ЗМИЈА: НЕОБЈАВЉЕНА ИКОНА КРШТЕЊА ХРИСТОВОГ ИЗ XIX ВЕКА ТРИАВНСКЕ ШКОЛЕ У БУГАРСКОЈ	247 – 260
<i>Теодора Н. Брадић Јовановић</i>	СТВАРАЛАШТВО МИЛУТИНА БЛ. МАРКОВИЋА НА ЈУГУ И ЈУГОИСТОКУ СРБИЈЕ	
<i>Teodora N. Bradić Jovanović</i>	THE WORK OF MILUTIN BL. MARKOVIĆ IN THE SOUTH AND SOUTHEAST OF SERBIA	261 – 272
<i>Svetlana Maltseva</i>	PANAGIA TON CHALKEON IN THESSALONIKI AND CHURCH CONSTRUCTION IN THE 11 TH - CENTURY BYZANTINE THEME OF BULGARIA	
<i>Светлана Маљцева</i>	ПАНАГИЈА ТОН ХАЛКЕОН У СОЛУНУ И ЦРКВЕНО ГРАДИТЕЉСТВО У ВИЗАНТИЈСКОЈ ТЕМИ БУГАРСКЕ У 11. ВЕКУ	273 – 292
<i>Надежда Ракоција</i>	СРЕДЊОВЕКОВНА ЦРКВА СВ. НИКОЛЕ МЛАДОГ У СЕЛУ БУБЛИЦА КОД ПРОКУПЉА	
<i>Nadežda Rakocija</i>	THE MEDIEVAL CHURCH OF ST. NIKOLA MLADI IN THE VILLAGE OF BUBLICA NEAR PROKUPLJE	293 – 304
<i>Apostolos Poridis</i>	PANAGIA OR THEOTOKOS MOUHLIOTISSA GREEK ORTHODOX CHURCH, A BYZANTINE STRUCTURE FROM THE PALAIOLOGAN PERIOD IN ISTANBUL, ITS HISTORY AND ARCHITECTURE	
<i>Апостолос Поридис</i>	БОГОРОДИЦА МОНГОЛСКА, ГРЧКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА, ВИЗАНТИЈСКА ГРАЂЕВИНА ИЗ ВРЕМЕНА ПАЛЕОЛОГА У ЦАРИГРАДУ, ЊЕНА ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА	305 – 326
<i>ZiRan Guo</i>	OVERVIEW OF THE ROLE OF BYZANTINE EMPIRE AS COMMUNICATION CROSSROAD BETWEEN CHINA AND EUROPE DURING THE PERIOD OF PAX MONGOLIANA IN THE 13-14 CENTURIES	
<i>ЗиРан Гво</i>	ПРЕГЛЕД УЛОГЕ ВИЗАНТИЈСКОГ ЦАРСТВА КАО РАСКРСНИЦЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ИЗМЕЂУ КИНЕ И ЕВРОПЕ ТОКОМ ПЕРИОДА PAX MONGOLIANA У XIII –XIV ВЕКУ	327 – 336

<i>Ариадна Воронова</i>	ЕВОЛУЦИЈА ОБЛИКА ШАТОРА У РУСКОЈ АРХИТЕКТУРИ XVII ВЕКА И ИДЕЈЕ НЕБЕСКОГ ЈЕРУСАЛИМА У РУСКОЈ И СРПСКОЈ АРХИТЕКТУРИ	
<i>Ариадна Воронова</i>	ЭВОЛЮЦИЯ ФОРМЫ ШАТРА В РУССКОЙ АРХИТЕКТУРЕ XVII ВЕКА И ИДЕЯ НЕБЕСНОГО ИЕРУСАЛИМА В РУССКОЙ И СЕРБСКОЙ АРХИТЕКТУРЕ	337 – 354
<i>Душан С Рашковић</i>	ОБЛАСТ ГРАДА НАЙСУСА, НА РАЗМЕЊИ РИМСКИХ ПРОВИНЦИЈА, ДАРДАНИЈА, ПРВА МЕЗИЈА И МЕДИТЕРАНСКА ДАКИЈА	
<i>Душан С Рашковић</i>	THE AREA OF THE CITY OF NAISSUS, ON THE BORDER OF THE ROMAN PROVINCES, DARDANIA, FIRST MOESIA AND MEDITERRANEAN DACIA	355 – 370
<i>Marija D. Marić, Adam N. Crnobrnja</i>	ROMAN MINING ROADS IN CENTRAL BALKANS: CASE STUDIES OF KOSMAJ AND KORAONIK MOUNTAINS	
<i>Марија Д. Марић, Адам Н. Црнобрња</i>	РИМСКИ РУДАРСКИ ПУТЕВИ НА ЦЕНТРАЛНОМ БАЛКАНУ: СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА ПЛАНИНА КОСМАЈ И КОПАОНИК	371 – 386
<i>Ralph W. Mathisen</i>	CONSTANTINE'S SUCCESSION PLANS AS SEEN IN NUMISMATIC ICONOGRAPHY: THE CREATION OF CONSTITUTIONAL DYNASTIC SUCCESSION	
<i>Ралф В. Матисен</i>	КОНСТАНТИНОВИ ПЛАНОВИ ЗА НАСЛЕЂИВАЊЕ ПРЕСТОЛА ВИЂЕНО КРОЗ НУМИЗМАТИЧКУ ИКОНОГРАФИЈУ: СТВАРАЊЕ ДИНАСТИЧКОГ НАСЛЕЂА	387 – 408
<i>Њакон Ивица Чаировић</i>	ВЕРСКА ПОЛИТИКА ЦАРА КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГ	
<i>Deacon Ivica Čairović, ThD</i>	THE RELIGIOUS POLICY OF EMPEROR CONSTANTINE THE GREAT	409 – 442
<i>Alenka Cedilnik</i>	THE TITLES OF HOLDERS OF ECCLESIASTICAL OFFICES IN PHILOSTORGIUS'S CHURCH HISTORY	
<i>Аленка Цедилник</i>	НАЗИВИ НОСИЛАЦА ЦРКВЕНИХ СЛУЖБИ У ФИЛОСТОРГИЈЕВОЈ ЦРКВЕНОЈ ИСТОРИЈИ	443 – 460
<i>Дражен Перић</i>	БЛАГОДАТНИ ДАР СЛОБОДЕ И САМОВЛАСНОСТИ У АНТРОПОЛОГИЈИ СВЕТОГ ГРИГОРИЈА НИСКОГ	
<i>Dražen Perić</i>	CHARISMATIC GIFT OF FREEDOM AND SELF-RULING IN ANTHROPOLOGY OF SAINT GREGORY OF NYSSA	461 – 476
<i>Simona Primo</i>	ERESIE A BISANZIO. GLI ATHINGANOI E IL LORO LEGAME CON IL POTERE IMPERIALE	
<i>Симона Примо</i>	ЈЕРЕСИ У ВИЗАНТИЈИ. АТИНГАНИ И ЊИХОВА ВЕЗА СА ЦАРСКОМ ВЛАШЋУ	477 – 488
<i>Antonios Vratimos</i>	Ο ΡΩΜΑΝΟΣ Δ' ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ Α' ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟ ΗΓΕΜΟΝΑ ΜΠΟΡΙΣ	
<i>Антониос Вратимос</i>	РОМАН IV ДИОГЕН КРОЗ ПРИЗМУ ПИСМА ПАТРИЈАРХА ФОТИЈА I КАНУ БОРИСУ БУГАРСКОМ	489 – 500

<i>Boris Borisov</i>	THE FATE OF THE SETTLEMENT NETWORK ON THE TERRITORY OF TODAY'S SOUTH BULGARIA AFTER THE THIRD CRUSADE (1189–1190)	
<i>Борис Борисов</i>	СУДБИНА МРЕЖЕ НАСЕЉА НА ТЕРИТОРИЈИ ДАНАШЊЕ ЈУЖНЕ БУГАРСКЕ НАКОН ТРЕЋЕГ КРСТАШКОГ РАТА (1189–1190)	501 – 512
<i>Vuk R. Samčević</i>	AND A GREAT SLAUGHTER OF ROMANS OCCURRED: THE FALL OF TAORMINA IN 902 AND ITS ECHO IN THE BYZANTINE ECUMENE	
<i>Вук Р. Самчевић</i>	И БИ ВЕЛИКИ ПОМОР РИМЉАНА: ПАД ТАОРМИНЕ 902. И ЊЕГОВ ОДЈЕК У ВИЗАНТИЈСКОЈ ЕКУМЕНИ	513 – 526
<i>Чедомила Маринковић</i>	ВИКИНЗИ И ВИЗАНТИЈА - ПОЈАВА, ЗНАЧАЈ, СВЕДОЧАНСТВА	
<i>Čedomila Marinković</i>	VIKINGS AND BYZANTINE - APPEARANCE, SIGNIFICANCE, TESTIMONIES	527 – 544
<i>Marco Fasolio</i>	I PROSTAGMATA DI GIOVANNI VIII PALEOLOGO AI FIORENTINI. FALSI? FORSE, MA FINO A CHE PUNTO?	
<i>Марко Фазолио</i>	ДА ЛИ ЈЕ ПРОСТАГМА ЈОВАНА VIII ПАЛЕОЛОГА ЗА ФИРЕНТИНЦЕ ЛАЖНА? МОЖДА, АЛИ У КОЈИМ ДЕЛОВИМА?	545 – 566
<i>Ivayla Popova</i>	CULTURAL PATTERNS: CHRISTIANITY VS ISLAM – THE LAST CHRISTIAN CENTURIES OF THE NEW ROME (VIEWED FROM WESTERN EYES)	
<i>Ивајла Попова</i>	КУЛТУРНИ ОБРОЦИ: ХРИШЋАНСТВО ПРОТИВ ИСЛАМА – ПОСЛЕДЊИ ХРИШЋАНСКИ ВЕКОВИ НОВОГ РИМА (ПОГЛЕДАНО ИЗ ЗАПАДНИХ ОЧИМА)	567 – 576
<i>Zoran Jovanović</i>	ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ: Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΩΣ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ – ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ	
<i>Зоран Јовановић</i>	ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΓΕΝΑΔΙЈА СХОЛАРИЈА: ПОИМАЊЕ ВРЕМЕНА КАО ОДРАЗ ИДЕНТИТЕТА ВИЗАНТИНАЦА (ЈЕДНА СТУДИЈА СЛУЧАЈА)	577 – 592
<i>ПРИКАЗ Жарко Војновић</i>	ГОЛУБ КСЕНИЈА, ПРАВОСЛАВНИ МАНАСТИР ГРОБОВАЦ: СРПСКО УМЕТНИЧКО НАСЛЕЂЕ У 18. ВЕКУ У МАЂАРСКОЈ	593 – 598
<i>ПРИКАЗ Branislav J. Cvetković</i>	STEFAN RONDEWALD, SACRALIZING THE NATION THROUGH REMEMBRANCE OF MEDIEVAL RELIGIOUS FIGURES IN SERBIA, BULGARIA AND MACEDONIA	599 – 602
<i>IN MEMORIAM</i>	DR VANIA POPOVA	603 – 606

Ниш, Гробница са сидром, Константинов монограм, цртеж арх. М. Диманић
Niš, Crypt with an anchor, Constantine's monogram, drawing arch. M. Dimanić

**С благословом
Митрополита нишког Господина Арсенија**

**With the blessing of
Metropolitan of Niš Arsenije**